

Kunst som råmateriale (Ny Tid nr. 2- 2007)

Filosofen Jacques Rancière lærer oss at kunst er råmaterialet som bør brukes til å konstruere våre egne fortellinger.

[billedkunst] I årets avgangsutstilling for Kunstakademiet ved Kunsthøgskolen i Oslo på Stenersenmuseet er uavsluttede undersøkelser og sosiale relasjoner en sentral bestanddel. Kunsten trer inn i et hverdagslig her og nå, umiddelbart knyttet til betrakteren, snarere enn i et strengt kunsthistorisk rom, eller som avgrenset verk. Kan vi tolke dette som tegn på et estetisk demokrati?

Vi ser fortsatt en sterk konseptuell påvirkning: Det er ideen, snarere enn teknikken, som får gjennomslag. Men den relasjonelle estetikken er den mest toneangivende. Heller ikke i den er teknikk det sentrale: Det er den sosiale relasjonen, hva som skjer mellom verk og betrakter, eller hvilke forbindelser som settes i gang mellom betrakterne, som er det avgjørende.

Hverdagens ritualer

Den relasjonelle holdningen produserer snarere rom å bevege seg i (og tenke i) enn et avsluttet verk man kan betrakte. Sverre Strandbergs verk *Subprice* er et skoleeksempel på et slikt verk: Det er ikke i engang i selve gallerirommet kunsten foregår, men i Sandbergs egen butikk-kjede - Subprice - som den som måtte ønske det kan finne i Prinsens gate 12.

Ved å flytte verket ut av selve galleriet og knytte an til hverdagens ritualer griper han tilbake til avantgardens ønske om å bryte ned grensen mellom kunst og liv, samtidig som han tilfører en kritikk av butikk-kjedenes vareøkonomi. Selv om Norge er et av verdens rikeste land konkurrerer butikker om lavest mulig pris, noe som reduserer kvalitet på service og vareutvalg.

Faktisk er prisen så lav og vareutvalget så dårlig at det er nettopp der, i radikaliseringsen av en vanlig Rimi/Kiwi/Bunnpris-erfaring, at verkets estetiske kvaliteter blir synlig. De lave prisene og det dårlige utvalget markerer overgangen til en hverdagsnær «verfremdung» (det som forstyrrer publikums illusjon om å være den fjerde vegg i det dramatiske rom), hvor både kunstvaren og dagligvaren trer fram i sitt kretsløp, og kunststrømmen og offentlighetens trivielle teater knyttes sammen.

Viktig grubler

I forhold til kunstens vending mot ideer og relasjoner, snarere enn verker og teknikk, er den franske filosofen Jacques Rancière interessant. For tiden er han i ferd med å bli den mest leste grubleren i kunstdiskursen - tidsskriftet *Artforum* viet et helt nummer til ham tidligere i år - og hans navn dukker stadig oftere opp i utstillingskataloger og ymse kunstsammenhenger.

I hans nyeste bok, *Hatred of Democracy*, tenker Rancière på tvers av inngrodde forestillinger om hva som er kunst og hva som ikke er det. Hans kongetanke dreier seg rundt det han kaller «distribusjonen av det sanselige»: alt som er synlig eller hørbart er knyttet til makt og koder for hva som sees og høres. Her er Rancière åpenbart påvirket av filosofkollegaen Michel Foucault, ved at alt vi ser i en hver sammenheng er knyttet til makt i en eller annen form. Men for oss er det mest interessante ikke den konkrete maktanalysen, men at kunsten ikke avgrenses fra resten av verden.

Det finnes, mener Rancière, en kontinuitet mellom kunsten og kunstens «outside» som er mer grunnleggende enn disse kategoriene og som, når vi oppdager dem, virker tilbake på kunstbegrepet vi opererer med i dag. Bakenfor skillet mellom kunsten og dens outside finnes

det, hevder han, et apparat av koder som deler mennesker inn i de som kan noe og de som ikke kan noe. Sansningen av verden er aldri nøytral: Det vi ser og hører er et uttrykk for en bestemt oppdeling av befolkningen, og koder for hva som sees og hvordan man ser.

Aktivitet og passivitet

Bakgrunnen for å dele opp befolkningen mellom de som kan og de som ikke kan, de som sitter på kodene og de som ikke gjør det, kan føres - mener Rancièr - tilbake til forestillingen om aktivitet og passivitet. Situasjonen er nemlig aldri slik at betrakteren, på avgangsutstillingen på Stenersenmuseet for eksempel, i utgangspunktet er passiv, for så å bli aktiv.

Saken er snarere den at betrakterposisjonen (foran kunstgjenstanden) er den mest normale og hverdagslige situasjon for oss mennesker. Vi er alltid aktive i bruken av verden rundt oss, enhver hverdagslig handling er en fortolkning av omgivelsene. Når vi går hjem fra butikken foretar vi, når blikket farer over omgivelsene, en redigering av miljøet vi beveger oss gjennom. Vi redigerer vår egen film hele tiden. Når vi sitter foran tv-en og zapper fra kanal til kanal, konstruerer vi stadig nye montasjer og våre hjem er foranderlige kollasjer av hverdagsgjenstander.

Rancièrs poeng, og det er her han virkelig har noe å lære oss, er at vår hverdagstilværelse ikke er radikalt forskjellig fra vår omgang med kunst i (eller utenfor) et galleri. Det er det samme som skjer: Vi fortolker, assosierer, lager vår egen bricolage, vår egen fortelling, av situasjonen.

Demokratisering av kunsten

I flere av verkene på årets avgangsutstilling på Stenersenmuseet kan vi bruke nettopp denne innsikten. I vendingen mot relasjonen mellom tilskuer og verk, i fokuset på det sosiale og det idémessige, skjer - kunne man si - en demokratisering av kunsten i den forstand at den blir mer brukbar.

Det strenge kunsthistoriske arbeidet med stilistiske tradisjoner og teknikker er selvfølgelig tilstede, men arenaen for en demokratisk bruk er tydeligere enn noensinne. Spesielt tydelig er dette i installasjonene som nærmest kan oppfattes som laboratorier: rom hvor en rekke rekvisitter og påbegynte kategoriseringsprosjekter, ufullførte fortellinger og åpne arkiver er et rom for fortsettelse, for arbeid, for videre forskning.

Sverre Strandbergs *Subprice* er eksemplarisk, i så måte siden det kobles direkte til hverdagslivets scene: dagligvarebutikken. I sin kontaktflate med det trivielle og alminnelige ufarliggjøres verkets innhold og åpner en bruksflate enklere. Men også Ida Ekblads installasjon, som undersøker Vestens blikk på urbefolkningen, er et forskningsverktøy, et rom med redskaper.

Men det stopper selvfølgelig ikke der. Tar man en runde på Stenersen med denne holdningen, vil enhver betrakter, uansett om han er ekspert eller ikke, kunne anvende all kunst han ser til å tenke videre, til å konstruere egne fortellinger. En slik bruk av kunst som råmateriale er det egentlige utgangspunktet for en virkelig demokratisk kunst - og åpner for en bruk som gagnar både de som sitter på kodene og de som ikke gjør det.

Anmeldt av Kjetil Røed

